

Oinazea "tortura" denean

Irailaren* erdi inguruan kongresu bat bildu zuen ONUk Genevako* bere etxean. Hauxe zuen bere aztergaia: Nola bidea ken krimenari eta nola erabil gaizkileak. Laurogei ta hemeretzi ziren tarteko Estatuak. Eta honela zehaztu zuten «torturaren» definizioa: «Indar publikoko batek edo honek eraginda besteren batek, asmoz eta xedez,* gizaki* bati min eta oinaze biziak —gorputzezkoak nahiz izpirituzkoak— ematea, harengandik edo besteren batengandik berriak edo aitortpenak ateratzeko, edo hura* edo besteren batzu* beldur erazteko».

Orain arte ere jakin izan dugu jakin oinazearen berri. Baina eraman eta jasan* beharreko mina zela uste genuen. Minezko egoera bat esan nahi zuen oinazeak, edozein gertakarik sorturiko egoera. Orain, ordea, ba dakigu oinazeak ba duela beste adiera bat ere: asmoz eta xedez min ematea, halegia;* eta orduan «tortura» ere deitzen da.

«Oinazeztapena» oinazetik dator

Eta bai alderantziz ere: oinazea oinazeztapenetik* dator. Oinazea ematea oinazeztatzea da, eta orduan oinazeztapen bihurtzen da oinazea: oinazea eraman eta jasan erazten bada, oinazeztapena ematen eta obratzen da. Beraz, asmoz eta xedez baten bat oinazeztatzea da tortura.

ONUk aipatzen dituen asmo eta xedetarako inor oinazeztatzea betidanik jazo* den gauza da, beharbada. Baina hogeigarren mende* honek hedatuagotu,* beldurgarriagotu eta «zuriagotu» egin du tortura, teknika berriak eta ikaragarriak sortuz. Oinaze «finagoak» asmatu dira gaurregun, baina horrexegatik ikaragarriagoak; ez baita beharrezkoa inor egurtzea edo zigortzea edo gorputza erretzea edo beste horrelakorik egitea. Oinaze «finagoak», baina sarritan beste horik* baino izugarriagoak: adibidez, inor buruzbehera urpera sartuz itolarrian jartzea, edo bakartate ilun berezitan ezartzea, edo lorik egin gabe iraun eraztea. Ukabilka erabiltzeak bezala, psikologiazko teknika berriok ere —eta errazago, gainera— oinazepean dagoenaren nahimena eta adimena beratzea* eta indargabetzea lor dezakete.

Tortura eta legea

Teorian, Estatu gehienek legearen kontraktatzat hartzen dute tortura. Baina, era berean, ez dute lege zehatzik torturatzaile-

leen edo borroeroen* kontra. Horregatik nahiago izaten dute torturarik gertatu denik ere ukatzea, ez baitute hori zigortzeko biderik eta gehienetan ez gogorik ere. Horregatik, oraingoz behintzat, torturen arazoa herriaren kontzientziaren hauzipean gelditzen da, agintarien legepean ezean. Baina kontzientzia hori erne eta asalda daiteke, demokraziak ematen dituen azter- eta informabideez. Nola, ordea, gerta liteke hori, informabiderik ematen ez duten diktaduretan? Horregatik hauk* izan ohi dira librekien eta arinkien tortura erabiltzen dutenak.

Honelakoetan munduaren kontzientzia asaldatu* beharra dago, torturez jabe eraziz. Hontarako lan handia egin dute azkenaldian «Nazioarteko Amnistia» deritzan* elkarteak batetik, eta «Russell Hauzitegiak» bestetik. Hauen lana oso zaila izan ohi da, gobernariak ez baitie azterbiderik inola ere ematen. Horregatik, oinazeztatuak izan direnen tortura seinaleez inoiz, eta gehienetan horien aitortpenez baliatzen dira, torturabide horik salatzeke. Askok eta askok aitortpen berberak egiten dituztenean, nahiko fidagarri gerta daiteke salakuntza; eta beste bide zuzenekoagorik* ezean, aski* izan beharko lukete informazio horiek, torturak erabiltzen dituzten gobernariak salatzeke eta kondenatzeko.

ONUk urrats* on bat eman die Estatu-tuetako legetariei, torturen arazoa zehazki legepean ezartzeko, horien definizio argi bat onartu duelarik. Hala ere, legetariok gogoia beharko dute aurren aurrenik, lege horik egiteko eta betetzeko. Horrela bakarrik zigortu ahal izango dira torturak benetan, eta ez hauk teoria hutsez kondenatuz eta merke ukatuz.

Gizabide* arazoa da tortura

Ez da irabazi handirik ateratzen, torturen arazoa betidanikoa dela eta neurritan batetan Estatu gehienek tortura erabiltzen dutela esanez. Gizadiaren* kontzientzia da, hori kondenatzen duena. Eta kondenatzen ez baldin badu, gizabidea bera —mendebaldekoa* behintzat— goitik behera datorrela esan nahi du horrek.

Agintariak eta epailariak, oinazeztapenak izan direnik ere ukatzen saiatu ohi dira gehienetan, sistema bera dardarazten* baitu torturak. Hala ere, demokrazia formalean, salakuntza egiteko biderik dagoen bezala, formalki behintzat torturatzaileak kondenatzeko biderik ere ba dago. Diktaduretan, ordea, oinazeztapenak izan direnik artertzeko, horik salatzeke eta kondenatzeko askatasunik ez baitago, gizabidea bera itota gelditzen dela esan behar da. Orduan torturetzat ohitzeko arriskua ere ba dago, baldin salatzaile profetikorik sor-

tzen ez bada, eta profeta horrek gizartearen kontzientzia asaldatuko ez badu.

Elizak bere burua profetatzat aitortzen du. Baina sarriegi, beldurrez edo diplomaziaren izenean eta torturen segurtasun oso oso bat nahi lukeelako —hau ezinezkoa da, hain zuzen ere, azter- eta informabiderik ematen ez duten diktaduretan—, ixildu egin ohi da gizabidearen profeta izan gura duen Eliza. Horregatik, gizabide horren aitzindariak* Nazioarteko Amnistia eta Russell Hauzitegia izango dira gaurko gizartean. Ez dago salakuntza teorikoan ere gelditzerik. Konkretuki egin behar da, gizabidea salbatuko bada. Urrutian gertatzen diren torturak salatzea errazago da, norberaren inguruan gertatzen direnak baino, norberaren kontzientzia ikaratuko delako beldurrez edo.

Elizak —eta ez apezpikuek bakarrik— bere burua profetatzat daukalarik, bera bizi den inguruko torturak salatuz betekoa luke bere eginkizuna, eta orduan egingo luke benetan Nazioarteko Amnistiak eta Russell Hauzitegiak egiten ez dutena. Hala ere, harek eta hauek elkar lagun dezakete: haiek informazioa bilatzen eta ematen dutelarik, eta honek tokian tokiko torturak konkretuki salatzen eta kondenatzen dituelarik.

Nola ordain torturatuei zuzenbidea*

Ez Eliza, ez Nazioarteko Amnistia, ez inolako hauzitegi nazioarteko —itzal handiena dutela ere— ez dira gauza izaten, torturak eragiten dituzten politikarien nahiz torturak egiten dituzten borroeroen zuzengabekeriak eta krimenak zigortzeko. Horien eginkizuna gaitzespen* hutsetan geratu ohi da.

Bitartean hor dabilta gizartean galduta eta ahanztuta, komisarietan, koartele-tan nahiz espetxeetan torturatuak izan direnak, beren oinazeen seinaleak eta ondorioak ezkutatu* ezinik. Eta inork ez die zuzentasunezko ordainik ematen, diktaduretan torturak oso nabarmentzen direnean eta mundu osoak kondenatu dituenear ere, gobernariak beren buruak eta borroak babesten ba dakite eta.

Horregatik gogoangarria* da eta itxaropenaren pizgarria, Grezian jazo dena. Izan ere, diktadura jausi* denean eta demokrazia nagusitu, diktadura garaiko hamabost polizgizon gartzelaz zigortuak izan baitira, ez inor hil zutelako, baina bai bahitutako* jendea oinazeztatu edo torturatu zutelako.

Paulo AGIRREBALTZATEGI